

“RAVSHAN” DOSTONIDAGI REALIYALARNI O’ZBEK TILIDAN INGLIZ TILIGA TARJIMA QILISHDAGI MUAMMOLAR

Azizova Saltanat

Termiz davlat universiteti Xorijiy filologiya fakulteti

Tarjima nazaryasi va amaliyoti yo’nalishi talabasi

Email: bb4945128@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada realiyalar haqida qisqacha ma’lumot va xalq og’zaki ijodi tomonidan yaratilgan “Ravshan” dostonidagi realiyalar haqida fikrlar ilgari surilgan. To’n, ko’pkari, quda, ko’shk so’zlarining etimologiyasi va bu so’zlarning ingliz tiliga tarjimasi keltirilgan.

Kalit so’zlar: *Realiyalar, to’n, ko’pkari, quda, ko’shk.*

ABSTRACT

This article gives a brief overview of realities and realities in the “Ravshan” epic which was created by folklore. Etymology of the words to’n, kupkari, quda, koshk and their translation into English.

Keywords: *Realities, ton, kupkari, kuda, koshk.*

KIRISH

Realya so’zi lotinchadan olingan bo’lib “ashyoviy, haqiqiy” degan ma’nolarni anglatadi. Realialar –u yoki bu xalqning tarixi, ma’daniyati, maishiy hayoti yoki yashash davriga xos predmet, tushuncha va voqea- hodisalarini ifodalovchi xos so’zlar. Realialar so’z birikmalar, maqol, matal ham bo’lishi mumkun. Realialarning muhim xususiyati ular ifodalaydigan predmetning mohiyatidan kelib chiqadi. Realialar bir vaqtning o’zida ham tarixiy ham milliy bo’yoqga ega bo’ladi. Realialarning muayyan koloritni aks ettirish xususiyatlari to’g’risida XX asrning 50-yillarida tilshunoslar baxs yurita boshladi. Mavjud ilmiy tadqiqotlarni tahlil qilish natijasida realialarga baho berish bo’yicha bu borada ikki xil qarash borligini ko’rishimiz mumkun.

-tarjima nuqtai nazaridan qarash

-mamlakatshunoslik asosida yondashish

Rus olimasi L.N. Sobolevning fikriga ko’ra “realialar-maxsus xususiyatga ega bo’lgan, bir tildan va boshqa mamlakatlardagi tillar muhitida boshqa ekvivalentlari bo’lmagan milliy so’z va so’z birikmalaridir”. Taniqli tarjimashunos olim V.M. Rosselsning ta’kidlashicha realialar – tarjima qilinayotgan tilga kirib kelgan va aslyat tilda muayyan, milliy, mahalliy narsa va predmet yoki tushunchalarning

nomini ifodalaydigan so'zlardir. Realiyalar to'g'risida haqiqatga yaqin ta'rifni S.Vlaxova va S.Florinlar berganlar .Unga ko'ra : 'Realiyalar – muayyan bir xalqning hayoti, turmushi urf –odatlari, ma'daniyati, ijtimoiy taraqqiyotiga oid narsa, predmet, voqea hodisalarni ifodalovchi so'z va so'z birikmalari bo'lib, ular milliy va davriy xususiyatga egadirlar. Realiyalarni tushunchasini aniqlashtirish uchun S.Vlaxov va S. Florinlar terminlarga murojaat qilishni tavsiya etadilar. Rus tarjimashunos olimi L. Sobolyev realiyalar tarjimasida shunday deydi: 'Realiyalar tarjimasida borasida gapirganda ikki xususiyatga e'tibor berish kerak . 1.Realiyalar alohida tarjima qilinadi. 2.Realiyalar bir tildan boshqasiga o'girishda so'zma –so'z tarjima tamoyil ishlatib bo'lmaydi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Biz realiyalarni hikoyalarda, asarlarda, dostonlarda uchratishimiz mumkun. Biz Ravshan dostonida ham realiyalarni uchratishimiz mumkun. Ravshan dostoni folklorchi olim Hodi Zarif (1905-1972) tomonidan birinchi marta 1928- yilda Ergash Jumanbulbul o'g'li (1868-1937) og'zidan yozib olingan va 1941 –yilda nashr ettirilgan. Ergash shoir "Ravshanni "ni otasi Jumanbulbuldan ,u esa ustoz Kichik Bo'rondan o'rgangan. Dostonning sayqal topib, badiiy go'zal asar shaklini olishda Jumanbulbul va Ergash baxshilarning alohida xizmati bor. Ravshan dostoni qofiyali nasr (saj)ning go'zal namunasidir. Deyarli har bir nasriy parcha -qofiyali. Dostonning vazni ham o'ziga xos. She'riy qismi asosan yetti, sakkiz va o'n bir bo'g'inli barmoq vaznida. Baxshi qahramonning ruhiy holati, his hayajoni, voqea rivojining sur'atiga ohangdosh ,ayni shu holatga mos tasvir yo'sinini topadi. Biz Ravshan dostonida ham realiyalarini ko'rishimiz mumkun. Ular ko'shk, quda ko'pkari, to'n so'zlaridir. 1.Ko'shk-dalahovli, shahar tashqarisidagi qasr 2.Quda-bir necha qiz uylantirib ,qiz chiqarib, ko'p oilalar bilan quda-andalik munosabatlarini o'rnatgan. 3.Ko'pkari-uloq ya'ni milliy o'yin turlaridan biridir. 4.To'n-oldi ochiq ,paxtali yoki paxtasiz uzun ustki milliy kiyim ;chopon .Kimxob to'n .Olacha to'n. Bu misoldan ko'rinib turibdiki o'zbek milliy kiyimlarining nomlarini boshqa tilga o'girish ancha ma'sulyat ,bilim ,mahorat , mulohaza talab etadi. Lekin ayrim so'zlarni qanday ma'no anglatishini biz ham bilmasligimiz mumkun ,sababi bu so'zlarning arxaik so'zlarga aylanganligi va iste'moldan chiqib ketganidir. Masalan : bo'yra - to'n qamish cho'pidan yasalgan va hozirda bu kiyimni hech kim tika olamaydi va kiymaydi ham. Fyodorovning fikricha realiyalarni tarjima qilishda shu so'zlarning asliyat tilida tutgan o'rnini va anglatgan ma'nosini bilish kerak. Bir tildan ikkinchi tilga so'zlarni tarjima qilish

juda mashaqqatli ishdir .Bir biriga yaqin qarindosh tillarda tarjima qilish unchalik katta muammo tug'dirmasligi mumkun. Ammo uzoq tillar uchun bu o'ta murakkab holdir. Bundan tashqari ,biz to'nga muqobil variyant qilib robe ni olishimiz mumkin. Ba'zi so'zlarni tarjima qilish juda mushkul ,bunga sabab bu so'zlarning arxaik so'z bo'lib iste'moldan chiqib ketganligidadir. Misol qilib 'ko'shk 'so'zini olishimiz mumkun.ko'shk so'zi hozirda ishlatilmaydigan arxaik so'zga aylangan . Shu sababli bu so'zni ingliz tiliga tarjima qilish biroz mushkulroq.

XULOSA

Etimologik ma'lumotlar turkcha ko'shk "pavilioni" va fransuzcha kiosk yoki italyan chiosco orqali kelib chiqishi o'rta farscha ko'sk, saroy, portiko so'ziga ishora qiladi. Ko'shk so'zini ingliz tiliga "pavilion" deb tarjima qilishimiz mumkun. Pavilion - a summer house or other decorative building used as a shelter in a park or large garden. Ko'pkari -O'rta Osiyo xalqlarining qadimiy ommaviy, milliy o'yinlaridan biri. Asosan g'alaba va hosil bayramlari, to'y va sayillar munosabati bilan o'tkazilgan. Hukmdor va har xil amaldorlardan tashqari o'ziga to'q odamlar, hatto oddiy aholi ham uloq o'yinlarini tashkil etgan. Uloq -ko'pkari turkiy xalqlar ayniqsa, uning qo'ng'iroq, qurama, ming, mang'it, oyrat, yoyilma, kenegas, qipchoq, barlos, kabi urug'lari orasida ommalashgan.

REFERENCES

1. Sodiqova Salima Zohidovna "Badiiy asarlarda realiyalar tarjimasini"
2. Jo'ramururodova,Z&Solijonov .J(2022 ,April) J.K ROULNING "BIDL QISSANAFIS ERTAKLARI" (THE TALES OF BEEDLE THE BARD) ASARIDAGI ANTROPONIMLARNING O'ZBEK TILIDAN INGLIZ TILIGA TARJIMA QILISHDAGI MUAMMOLAR
3. .Kamoljonovich,S.J (2022) J.K ROULNING FANTASTIK ASARIDAGI ANTROPONIMLARNING LINGVO –PERSPEKTIVE MUAMMOLARI.
4. Saidov, S. (2021). Ibn al-Muqaffaning islom tarjima san'atiga qo'shgan hissasi. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(1).
5. Saidov, S. A. O. G. L. (2021). IBN AL-MUQAFFANING HAYOTI VA ILMIY FAOLIYATI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(7), 8-14.
6. Saidov, S. (2022). TARIXIY MANBALARDA KELITIRILGAN IBN AL-MUQAFFA BORASIDAGI MA'LUMOTLAR TAHLILI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(2), 525-528.